

اسلامی بینکاری و اتعارف

بَيْنَكَ بِنْدَ اَلْحَى

وے نال

پنجابی زبان وچ

I am **Saving**
Humanity
From **Riba**

BankIslami

اسلامی بینکاری و اتعارف

بَيْنَكَ بِنَا لَهِي

دے نال

پنجابی زبان وچ

پیشکش

شرعی اصولوں و اشعبہ، بینک اسلامی پاکستان لمیٹڈ

ایہہ رسالہ بینک دے شرعی شعبے دی طرفوں پیش کیتا جا رہیا اے، جس دی تیاری دامتقصد عام لوکاں نوں بیکاری دے اسلامی طریقے دی حقیقت بارے دے سنا اے۔ ایس کتا پچھ دی دوجی واری وی جانچ پڑتال کر لئی گئی اے۔ اگر پڑہن والیاں نوں فیرونی عبارت وچ کوئی لفظی غلطی یا حوالہ دین دی غلطی نظر آوے تے دتے گئے ای میل ایڈریس تے ضرور دسن، تاکہ اوہنوں صحیح کر لیا جاوے تے دوجی چھاپ وچ ایہو جی غلطی نہ آوے۔

مہربانی!

Deen.connect@bankislami.com.pk

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين،
وعلى آله وأصحابه أجمعين، وبعد

پیش لفظ

ساڈا دین اسلام اک مکمل تے جامع دین اے، جیہد ا مطلب ایہہ وے کہ اے زندگی دے ہر شعبے بارے مکمل دسد اے تے راہ دکھاند اے۔ اسلام دیاں ایہہ ہدایتاں صرف عبادات تک ای نہیں بلکہ زندگی دے ہر شعبے نال تعلق رکھ دیاں نیں، جنہاں وچ ساڈے عقائد، معاملات، معاشرت تے اخلاقیات وی شامل نیں۔ اسلام دے ایہناں حکماں تے عمل کرنا دین واسب توں وڈا تقاضا اے۔ ایہناں حکماں تے عمل کر کے ہی اسیں مکمل مسلمان بن سسکدے آں۔ زندگی دے شعبیاں وچوں اہم شعبے معیشت بارے وی اسلام دیاں ہدایتاں بڑیاں واضح تے رہنما نیں۔ ایس زمانے وچ روایتی بینکاری دے مقابلے بینک چلاؤن دا اک ہور طریقہ پیش کیتا جا رہیا اے، جیہد اناں اسلامی اصولاں تے بینکاری اے، تے اے بینک شریعت دیاں معاشی تعلیمات دے مطابق بینک دی سہولتاں دیندا اے۔ ایہہ رسالہ عام لوکاں نوں اسلامی اصولاں دے مطابق بینک کاری بارے دس لئی پیش کیتا جا رہیا اے۔

بینک اسلامی، اسلامی طریقیاں دے مطابق خدمت دین والا اک سرکنڈھواں ادارہ اے۔ ایہہ بینک عام لوکاں نوں اسلامی بینک دی حقیقت بارے دسنا چاہندا اے۔ ایہہ رسالہ "اسلامی بینکاری دا تعارف، بینک اسلامی دے نال"، ایس سلسلے دی اک کڑی اے۔ ایس رسالے وچ بینک دے عام کماں تے خدمتاں دا تعارف، اسلامی بینکاری دی لوڑ تے اہمیت، اسلامی بینکاری تے روایتی بینکاری دا فرق، اسلامی بینکاری بارے کچھ جان والے سوالاں دے جواب تے ایہدے نال دے موضوعات بارے آسان لفظاں وچ دیا گیا اے۔

میںوں امید اے کہ ایہہ رسالہ اسلامی بینکاری بارے تہاںوں مدھلیاں معلومات دین واسطے مفید ثابت ہووے گا۔ متران تے صاحبان نوں درخواست کیتی جاندی اے کہ سانوں اپنے قیمتی مشورے دین تے اپنی رائے بارے دس۔ تہاڈے مشورے تے رائے ایس کم نوں زیادہ چنگے تے بہتر طریقے نال پیش کرن وچ اہم کردار ادا کرن گے۔ فیہر انہاں دی رہنمائی وچ اگلے ایڈیشن نو بہتر کیتا جاسکے گا۔

اللہ ساڈی ایس کوشش نوں قبول فرماوے تے ایہنوں ساڈے واسطے فائدہ مند بناوے، تے سود دے مکاون واذر بیہ بناوے۔

مفتی ارشد احمد اعجاز

سربراہ مجلس امور شریعہ

بینک اسلامی پاکستان

فہرست

- 6..... سود دی روک تے اسلامی بینکاری دی لوژ: 6
- 6..... اسلام، اک مکمل ضابطہ حیات: 6
- 6..... مالی معاملیاں دی اہمیت: 6
- 7..... بینک: 7
- 7..... بینک دی لوژ تے اہمیت: 7
- 7..... 1- مال دی حفاظت: 7
- 7..... 2- کاروبار وچ پیسہ لانا: 7
- 7..... 3- گاہکاں دی مالی لوژ پوری کرن دی سہولت: 7
- 8..... 4- کاروبار چلان لئی مالی ضرورتاں پوریاں کرنا: 8
- 8..... اسلامی بینکاری دی لوژ: 8
- 9..... سود (Interest)؛ روایتی بینکاری دے حرام ہون دی وجہ: 9
- 9..... سود (Interest) دا حرام ہونا قرآن پاک دیاں آیتاں دی روشنی وچ: 9
- 10..... سود (Interest) دا حرام ہونا حدیثاں دے چائن وچ: 10
- 10..... اسلامی بینک: 10
- 10..... اسلامی بینک دیاں خاصیتاں: 10
- 11..... اسلامی تے روایتی بینکاری دے وچ کارفرق: 11
- 11..... اسلامی بینکاری دا ڈھانچہ (Islamic Banking Model): 11
- 12..... 1- گاہکاں توں پیسہ لینا (Deposit Side): 12
- 12..... 2- گاہکاں دی لوژ تے پیسہ لانا (Asset side): 12
- 12..... اسلامی بینکاری وچ کھاتیاں دے طریقے: 12
- 12..... قرضہ: 12
- 13..... مضاربہ: 13

- 13 مضاربہ دے اصول:
- 13 بینک دکھاتے داراں نال مضاربہ:
- 14 اسلامی بینک وچ مضاربہ دا طریقہ:
- 14 اسلامی بینک وچ پیسالان (فائنانسنگ) دے طریقے:
- 14 شراکت داری:
- 15 شراکت الملک دے اصول:
- 15 شراکت العقد دے اصول:
- 15 شراکت متناقصہ (Diminishing Musharakah):
- 16 شراکت متناقصہ دا استعمال:
- 16 رینگ مشارکہ:
- 16 رینگ مشارکہ دا استعمال:
- 16 کرایہ داری:
- 16 اجارہ:
- 17 اجارہ دے اصول:
- 17 اجارہ دا استعمال:
- 17 خریدنا تے وچینا:
- 17 1- مراہتہ:
- 17 مساومہ:
- 17 مراہتہ تے مساومہ دے اصول:
- 18 مراہتہ دا استعمال:
- 18 2- تجارہ:
- 18 تجارہ دے اصول:
- 18 تجارہ دا استعمال:

- 3- سلم: 18
- سلم دے اصول: 18
- سلم دا استعمال: 19
- 4- استصناع: 19
- استصناع دے اصول: 19
- استصناع دا استعمال: 19
- اسلامی بینکاری دے بارے پچھے جان والے عمومی سوالات: 20
- کیہ اسلام وچ بینک ہے وے؟ 20
- کیہ اسلامی بینک اسٹیٹ بینک نال سودی لین دین کرداے؟ 20
- وکیلن وچ اسلامی تے روایتی بینکاری اکو جٹی لگ دی اے، کن نوں ادھروں پھڑو یا ادھروں گل تے اکو جٹی نہیں؟ 20
- اک بندہ اگر وقت تے قسط ادائیگی کر سکدا، تے اسلامی بینک اوہدے اتے صدقے دی شکل وچ چٹی پاند اے، ایہہ سود (Interest) نہیں؟ 21
- اسلامی بینک فائنانسنگ لئی سودی بیٹج مارک، کابور (KIBOR) نوں نفع (دی شرح) طے کرن واسطے (معیار بنا کے) استعمال کرداے، کیہ اے ٹھیک اے؟ 21
- کیویں یقین کرے کہ اسلامی بینک شرعی اصولاں دے مطابق چل رہیا اے؟ 22
- بحث دا نتیجہ: 23
- ساڈی ذمہ داری: 23

بینک اک ایہو جیادارہ اے جیہڑا مختلف کھاتیاں دی شکل وچ لوکاں توں پیسہ لیندا اے تے دو بے لوکاں نوں اپنی لوڑ پوری کرن لئی پیسہ دے کے اوہدے اتے نفع لیندا اے۔ شریعت دی نظر وچ ایہی نفع تے سود (Interest) اے جیہدے توں روکیا گیا اے۔

اسلام، اک مکمل ضابطہ حیات:

اسلام چند عبادتاں داناں نہیں بلکہ زندگی گزارن دا مکمل ضابطہ اے، جیدے وچ ساڈے عقیدے، معاملے، رہن سہن تے اخلاق وی شامل نیں۔ اسلامی تعلیمات تے عمل کر کے ای بندہ پکا سچا مسلمان بن سکدا اے۔ ایس رسالے وچ بینکاری

سود توں بچن لئی اسلامی بینکاری شروع کیتی گئی اے۔ اسلامی بینکاری وچ شرعی اصولاں دے مطابق کم کیتا جاندا اے۔ سودی بینکاں دے مقابلے وچ بینک چلاؤن دا اے طریقہ شرعی اصولاں دے مطابق اے۔

تے مالی معاملات بارے اسلامی تعلیمات دا ذکر کیتا جاوے گا۔ مالی معاملات نوں سدھے رستے لان تے اسلام بڑا زور دیندا اے۔ ہن ساڈے اتے ایہہ لازم اے کہ ساناں ایس بارے اسلامی تعلیمات دا پتہ ہووے۔

مالی معاملیاں دی اہمیت:

اک مسلمان تے لازم اے کہ او اپنی عبادت دے نال نال اپنے معاملے وی سدھے رکھے۔ مالی معاملیاں دی خرابی دی وجہ توں عبادتاں وی قبول نہیں ہوندیاں جیویں حدیث وچ آؤندا اے حرام مال دا صدقہ قبول نہیں ہوندا (سنن نسائی، حدیث: 2526)۔ دوجی حدیث وچ آؤندا اے حرام کھان والے دی دعا قبول نہیں ہوندی (صحیح مسلم، حدیث: 2346)۔ ایس توں پتا چلد اے کہ عبادت دی قبولیت لئی مال دا حلال ہونا ضروری اے۔

اک مسلمان لئی اصل کامیابی آخرت دی کامیابی اے۔ جیہڑا بندہ اپنے عملاں ولے ویکھدا رہندا اے اصل وچ اوہی وڈا تے بزرگ بندہ ہوندا اے۔ اک حدیث وچ آؤندا اے: قیامت دے دن بندہ بیخ سوالاں دا جواب دتے بغیر اپنی جگہ نہیں چھوڑ سکے گا، جیدے وچوں اک سوال اے: کمایا کتھوں تے خرچ کتھے کیتا؟ (سنن الدارمی، حدیث: 556)۔ تاہیں آخرت دے عذاب توں بچن لئی اک مسلمان تے لازم اے کہ او اپنی کمائی ول ویکھے کہ او حلال اے یا حرام اے؟

ہن اسی تہاڈے توں پچھدے آں کہ شریعت مالی معاملیاں دے بارے ساڈے توں کی چاہندی اے؟ اگر ساناں ایس بارے علم نہیں تے ساناں ایس رسالے نوں ضرور پڑھنا چاہیدا، جیڑا ساناں دے گا کہ لین دین بارے اسلام ساناں کیہ تعلیم دیندا اے، ساڈے توں کیہ تقاضا کردا اے؟ اسلامی بینک اسلامی اصولاں دے مطابق مالی ضرورتاں کیوں پوریاں کردے نیں۔ تے ایہدے نال کس طرح دیاں چیزاں (Products) پیش کردے نیں، تے پیش کرن دا طریقہ کی اے؟

اسلامی بینک کاری نوں جانن توں پہلاں روایتی بینکاری نوں جانن دی لوڑ اے۔ لئو فیئر پہلاں روایتی بینکاری تے اوہدے کماں نوں ویکھدے آں۔

ساڈا واسطے مختلف کماں دی وجہ توں بینکاں نال پئیندار ہندا اے، جیویں کوئی بل بھرنا، چیک جمع کروانا تے بینک توں نقد پیسہ لینا وغیرہ۔ بینک اک ایہو جیادادارہ اے جیہڑا مختلف کھاتیاں دی شکل وچ لوکاں توں پیسہ لیندا اے تے دو بے لوکاں توں اپنی لوڑ پوری کرن لئی پیسہ دیندا اے۔

بینک دی لوڑ تے اہمیت:

بینک دی لوڑ تے اہمیت ایس گل توں وی سمجھی جاسکدی اے کہ جس دن بینک کھلے ہون کاروبار زیادہ ہوندا اے، تے جس ویلے بینک بند ہون، بازار وی بند ہوندا اے تے کم دی گھٹ ہو جاند اے۔ جیدے توں پتا چل داے کہ بینک معاشی کم کار واسطے کناں ضروری ادارہ اے جیدی لوڑ تے اہمیت اگے بیان کیتی جا رہی اے۔

1. مال دی حفاظت:

اسیں اپنے مال نوں گھر وچ بہتا محفوظ نہیں سمجھ دے کیونکہ سانوں اوہدے چوری ہون دا ڈر ہوندا اے۔ ساڈے خیال وچ ساڈا پیسہ بینک وچ زیادہ محفوظ اے۔ بینک کرنٹ کھاتیاں دی سہولت دے کے اک پاسے ساڈے مال نوں محفوظ کردا اے تے دو بے پاسے کھاتے داراں نوں اے اختیار دیندا اے کہ او جس ویلے چاہن اپنا پیسہ استعمال کر سکدے نہیں۔

2. کاروبار وچ پیسہ لانا:

لوکاں دی اے عام عادت اے کہ اپنے مستقبل واسطے کچھ نہ کچھ بچا کے رکھدے نہیں۔ اگر اوہناں دا پیسہ گھر وچ ہووے تے اے ڈر ہوندا اے کہ کتھے چوری نہ ہو جاوے، تے نالے اس طرح اوہناں نوں کوئی فائدہ وی نہیں ہوندا، انا پیسے دی قدر گھٹ جان دی وجہ توں گھانا پئے جاند اے۔

ایس واسطے بینک بچت دے کھاتے، تے مشروط کھاتیاں دی شکل وچ پیسہ لان داموقع دے کے سانوں نفع دیندا اے۔

3- گاہکاں دی لوڑ پوری کرن داسو کھا طریقہ:

سانوں بعض دفعہ اپنے گھر، گڈی تے روزانہ دیاں ضرورتاں پوریاں کرن لئی مال تے پیسے دی لوڑ پئیدی اے تے ساڈے کول اپنا پیسہ نہیں ہوندا۔ تے فیئر بینک گھر تے زندگی دیاں دو جیاں ضرورتاں جیویں گڈی تے استعمال ہون والا ضروری سامان وغیرہ لئی مالی خدمتاں دی سہولت دیندا اے۔

کاروبار دے خرچے جیوں ضرورت داسامان (Raw Material)، ملازماں دی تنخواہاں تے بل بھرن واسطے کدی وقتی طور (Short Term) تے پئیے دی لوڑ ہوندی اے، ایس طرح کدی کم ودھان لئی یا مشیناں خریدن لئی لمبے وقت (Long term) واسطے پئیے دی لوڑ پیندی اے، بینک ایہوجے موقعیاں تے قرضہ دیندا اے۔

تے ایہدے علاوہ وی بینک ہتھیرے کم کردا اے۔

بینک اوہی خدمتاں دیندا اے جیہڑیاں معاشرے وچ کوئی ادارہ یا بندہ دے رہیا ہوندا اے کیونکہ ایہہ چیزاں آج دے معاشرے دی لوڑ بن گئیاں نیں۔ جنہاں نوں پورا کرن واسطے ایہوجے جائز طریقے دی ضرورت تے لوڑاے جیہڑا شرعی اصولاں تے پورا ترادا ہوے۔ ایہہ خدمتاں شرعی اصولاں دے مطابق پیش کرن واسطے اسلامی بینکاری پیش کیتی گئی اے۔

بینک دے اے کم آج معاشرے دی لوڑ بن گئے نیں۔ اگر بینک نہ وی ہووے تے لوک تے دوہجے ادارے اے خدمتاں دیندے نیں کیونکہ ایہہ چیزاں معاشرے دی لوڑ بن گئیاں نیں۔ تاں کر کے انہاں واسطے ایہوجے جائز طریقے دی ضرورت تے لوڑاے جیہڑا شرعی اصولاں تے پورا ترادا ہوے۔

اسلامی بینکاری دی لوڑ:

سوال اے پیدا ہوندا اے کہ جس ویلے بینک دا اک نظام چلایا آرہیا اے تے فیروں نظام تے اسلامی بینک دی لوڑ کیوں اے؟ اسیں صاف لفظاں وچ دس چکے آں کہ بینک آج دے دور دی بڑی وڈی ضرورت اے، تے بینک قرضے تے لین دین کر کے اوہدے اتے سود (Interest) دیندا تے نفع لیندا اے جیہڑا شریعت دی نظر وچ پکا سود اے تے حرام اے۔ جینوں قرآن وچ منع کیتا گیا اے، ایہدے باوجود وی اے سود آج دے بینک وچ مال دین (Financing) واسطے رائج تے ضروری اے۔ اک پاسے بینک دی ایہوجیاں خدمتاں جیہڑیاں معاشرے دی لوڑ نیں، تے دوہجے پاسے ایہدا اے ناجائز نفع لینا جیہڑا سود اے تے شریعت وچ منع اے۔ ایس کر کے اسلامی بینک دی لوڑ پے گئی، جیہڑا اسلامی طریقیاں دے مطابق اے ساریاں خدمتاں دیندا ہوے تے ساڈیاں ضرورتاں پوریاں کردا ہوے۔

لیکن دین دے مالی معاملے نوں سود (Interest) توں پاک ہونا چاہیدا، جیہدا عربی ناں "ربا" اے۔ ایس لفظ دا مطلب اے اضافہ یا زائد یا اضافی چیز۔ شریعت وچ سود (Interest) بارے واضح حکم حضرت علی رضی اللہ عنہ دی روایت کردہ ایس حدیث وچ مل داے: "كُلُّ قَرْضٍ جَزَّ مَنْقَعَةً، فَهُوَ رِبَا" (المطالب العالیہ، حدیث نمبر: 1440) ترجمہ: "جیہڑا قرضہ نفع دے کے لیا جاوے او سود (Interest) اے۔"

ایس حدیث توں پتا چل داے قرضے اتے اضافہ یا نفع لینا سود (Interest) ہوندا اے بھانویں او کاروبار لئی ہووے یا اپنیاں ضرورتاں پوریاں کرن لئی ہووے، جیہڑے مقصد واسطے وی ہووے، جس شکل وچ ہووے تے جیہڑے مرضی ناں نال ہووے جیویں ایسوں بعض دفعہ نفع یا بارک اپ دا نام دے دتا جاندا اے، شریعت ایسوں سود (Interest) ہی کہوے گی۔

اک غلطی فہمی دی اصلاح

کچھ لوکاں دا خیال اے کہ روایتی بینک وچ لہناں دا پیسہ قرضہ نہیں بلکہ امانت ہوندا اے۔ جس ویلے اے پیسہ قرضہ ہے ای نہیں تے فیر ایسے تے ملن والا نفع سود کیوں ہو یا؟ لیکن اے گل دماغ وچ رہنی چاہیدی کہ اے نفع سود ہی اے۔ وجہ ایسی اے کہ ایس پیسے نوں سانہج کے رکھن دے نال نال بینک ایسوں استعمال وی کردا اے، تے امانت وچ امان رکھی چیز نوں استعمال نہیں کیتا جاسکدا۔ ایسوں اصلی حالت وچ موڑنا ہوندا اے۔ قرض تے امانت وچ اک فرق اے وی اے کہ امانت جے بغیر قصور توں ضائع ہو جاوے او دی چٹی نہیں ہوندی، تے قرض نوں ہر حال وچ موڑنا پیندا اے۔

سود (Interest) دا حرام ہونا قرآن پاک ویاں آیتاں دی روشنی وچ:

قرآن وچ اللہ پاک نے چار واری سود (Interest) دا ذکر کیتا اے:

1. سورة البقرہ آیت نمبر 275 تا 281
2. سورة آل عمران آیت نمبر 130
3. سورة النساء آیت نمبر 161
4. سورة الروم آیت نمبر 39

ایسناں آیتاں دی تعلیمات دا نچوڑتے خلاصہ اے وے کہ:

- ویکھن وچ سود (Interest) دا پیسا وھدا ہو یا نظر آؤندا اے، لیکن اللہ دے حکم دے مطابق اے گھنڈا اے۔
- جیویں سود (Interest) تے خریدنا و پچنا اکو جے نظر آؤندے نیں، فیر وی اک حلال تے دو جا (سود) حرام اے۔

- اللہ سود (Interest) نون گھٹاؤند اے تے صدقات نون ودھاندا اے۔
- جیزا سود (Interest) نہیں چھڑدا او اللہ تے اللہ دے رسول ﷺ نال جنگ کر دا اے۔

سود (Interest) کا حرام ہونا حدیثاں دے چائن ویج:

حضور ﷺ نے اپنے فرماناں ویج سود (Interest) نون بہت وڈا گناہ آکھیا اے تے بڑی سختی نال ایہدے تون روکیا اے۔

- اک حدیث ویج پاک نبی ﷺ نے سود (Interest) کھان والے، کھوان والے، لین دین والے، اوہدے تے گواہ بنن والے تے اوہنوں لکھن والے تے لعنت کیتی اے، فیر فرمایا: اے سارے جرم ویج برابر دے شریک نہیں (مسلم، حدیث نمبر: 1598)۔
- دو جی حدیث ویج آپ ﷺ نے ایہدی برائی ایس طرح بیان کیتی اے: سود (Interest) دے گناہ دے ستر درجے نہیں، تے ساریاں تون کھٹ درجہ اے وے جیویں کوئی اپنی ماں نال زنا کر دا اے (سنن ابن ماجہ، حدیث نمبر: 2274)۔

شریعت نہیں سود تون ایس واسطے روکیا اے کہ اے لوکاں نون حقیقی معاشی سرگرمیاں تون دور کر دیندا اے۔ جدوں بندے نون پتا ہووے کہ بغیر کم کیتیاں قرضہ دے کے اوہدے اتے نفع چکيا جاسکدا اے، تے فیر اوہنوں کم دا کھیر اکرن دی کیہ لوڑ اے۔ ایہدے نال اوہدیاں معاشی غرضان تے وی اثر پیندا اے جیہڑیاں اصلی کاروبار تون بنا حاصل نہیں ہو سکدیاں (امام غزالی رحمہ اللہ علیہ)

جس ویلے ایہہ گل صاف ہو گئی کہ روایتی بینکاری سود تے کھلوتی اے، تے فیر اسلامی بینکاری دی لوڑ خود بخود سمجھ آ گئی۔ بن آگے اسلامی بینکاری بارے گل کر دے آں کہ اوہد کیہ طریقہ کار اے۔

اسلامی بینک:

اسلامی بینک تون مراد ایہو جیا ادارہ اے جیزا بینک دیاں خدمتاں دیندا اے۔ مطلب اے وے کہ جیہڑا ادارہ لوکاں تون کھاتیاں دی شکل ویج پیسا لیندا اے، تے اوہناں دی لوڑ دے مطابق پیسا لاکے اوہدے اتے نفع کماؤندا اے۔ اے سارے کم او شریعت دے اصولاں دے مطابق کر دا اے۔

اسلامی بینک دیاں خاصیتاں:

اسلامی بینک دیاں خاصیتاں اے نہیں:

- سارے کم شرعی اصولاں دے مطابق کر دا اے۔
- لین دین تے کھاتیاں دے کم ویج شرعی اصولاں تے چل دا اے۔
- صرف جائز کم واسطے پیسا دیندا اے۔

اسلامی تے روایتی بینکاری وچ ایہہ بنیادی فرق نہیں:

روایتی بینک	اسلامی بینک	
تے روایتی بینکاری شریعت دے اصولاں توں ہٹ کے ہوندی اے۔	اسلامی بینکاری شریعت دے اصولاں تے ہوندی اے۔	اصل/بنیاد
تے روایتی بینک اے کھاتے سودی قرضے تے بناؤندا اے۔	اسلامی بینک سیونگ ڈیپازٹ (بچت کھاتے) مضاربت دی بنیاد تے بناؤندا اے۔	کھاتے دا طریقہ
تے روایتی بینک ایس چیز دا خیال نئی رکھدا، تے حرام پھیسے نوں وی کم تے لالیندا اے۔	اسلامی بینک ایہو جے بندیاں نال کم نہیں کردا جینہاں داسارا کاروبار تے پیسا حرام ہووے۔	گاہک/اسکٹر
روایتی بینک قرضے تے نفع لے کے کم کردا اے۔	اسلامی بینک شراکت، لین دین دے سودے، کرایا داریاں دے مطابق جائز کم کردا اے۔	پیسالان (فنانسنگ) موعے طریقے
تے روایتی بینک وچ ایہہ خاص خیال نئی رکھیا جاندا۔	اسلامی بینک جیڑے وی کم کردا اے اونہاں دی شریعت دے اصولاں تے جانچ پڑتال ہوندی اے۔	نظر رکھن دا شرعی نظام

اسلامی بینکاری دا ڈھانچہ (Islamic Banking Model):

بینک دے کم دو حصیاں وچ ہوندے نہیں:

1: کھاتیاں دا پاسا (Deposit side)

2: فنانسنگ مال لان دا پاسا (Asset side)

روایتی بینکاری

گاہکان دی لوڑ تے پیسالاں
(Asset side)

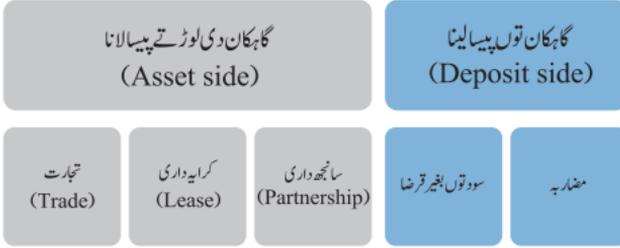
گاہکاں توں پیسالاں
(Deposit side)

قرضہ

قرضہ

اگے اسی اے وکھو دے آں کہ لہناں دوواں کماں نوں بینک کس طرح شریعت دے اصولاں دے مطابق کردا اے۔

اسلامی بینکاری

اے گل پلے پنھ لئو کے اسلام وچ قرضہ سود توں بنا ہی ہوندا اے ایس واسطے ایس قرضے نوں نفع دی بنیاد نہیں بنایا جاسکدا۔ نفع کمان لئی ضروری اے کہ بندہ پیساکار و بار وچ لاوے، جیویں شرکت، تجارت، کرایہ داری تے خدمتاں دینا وغیرہ۔ ایہی اوکم نہیں جیڑھے اسلامی بینک نوں سودی بینک توں علیحدہ کر دیندے نیں۔

1۔ گاہکان توں پیسالینا (Deposit side):

اسلامی بینک کرنٹ اکاؤنٹ دے کھاتے بغیر سود توں کھول دااے۔ ایس دے علاوہ بچت کھاتے تے مشروط کھاتیاں دیاں خدمتاں مضارہ دی بنیاد تے دیندا اے۔ جیڑھے وچ بینک ایسناں کھاتیاں دا پیسہ جائز کار و بار تے لا کے نفع حاصل کردا اے۔

2۔ گاہکان دی لوڑتے پیسالانا (Asset Side):

اسلامی بینک اپنے گاہکان دی لوڑ مشارکہ، اجارہ، سلم، استصناع وغیرہ دی شکل وچ شرعی اصولاں دے مطابق پوری کردا اے۔ باقی دی تفصیل اگے آوے گی۔

اسلامی بینکاری وچ کھاتیاں دے طریقے:

قرضہ:

کسے نوں ادھار پیسہ دینا تے بعد وچ واپس لے لینا۔

شریعت قرضے دے لین دین دی اجازت دیندی اے، لیکن اوہدے اتے نفع / اضافہ لین توں روک دی اے، تے ایسوں سود (Interest) داناں دے کے ناجائز قرار دیندی اے۔

عام حالات وچ اسلامی بینک کرنٹ اکاؤنٹ قرضے دی بنیاد تے کھول دااے؛ کیونکہ ابتدا مقصد صرف مال تے پیسے دی حفاظت ہوندا اے، نہ کہ مال نوں کار و بار وچ لانا۔ ایس کھاتے وچ گاہک نقصان دا خطرہ مل نہیں لیندا۔ ایہی وجہ اے کہ اوہنوں نفع نہیں ملدا، بلکہ اوہناں نوں اوہی پیسہ مل دااے جیہڑا او اپنے کھاتے وچ رکھندا اے۔

مضاربہ توں مراد ایہو جی سا نچھ داری اے جیہدے وچ اک حصہ دار پیسہ لاند اے تے دو جاکم کردا اے تے نفع پہلاں توں طے شدہ شرح دے مطابق ونڈیا جاندا اے۔ مال والے نوں رب المال (Investing Partner)، دو جے نوں مضارب (Working partner) کہندے نیں۔ بچت کھاتے تے مشروط کھاتے وچ پینک مضارب (Working Partner) دی تھاں تے ہوندا اے تے کھاتے دار رب المال (Investing Partner) دی تھاں تے۔

مضاربہ دی بنیاد تے وصول کیتا جان والا پیسہ پینک شرعی اصولاں دے مطابق اگے نفع بخش کماں وچ لا دیندا اے۔ فیر پینک اگے اے پیسہ سرمایہ کاری دے مختلف طریقیاں (Financing modes) جیویں کہ راہ داری (Rent)، سانچھ داری (Partnership) تے لین دین (Trading) وچ لا کے نفع کماندا اے۔ پینک اپنے سالانہ حساب کتاب (Annual Statement) وچ اپنے کھاتے داراں نوں دسد اے کہ او پیسہ کڑے پاسے لاند اے۔

مضاربہ دے اصول:

مضاربہ وچ آن والے اصولاں دا خیال رکھیا جاندا اے:

- مضاربہ شروع کر دے ہوئے نفع دی شرح طے کرنا ضروری ہوندا اے۔
- مضارب (Working Partner) تے رب المال (Investing Partner) دونوں وچوں کسے لئی وی نفع دی رقم پہلاں توں طے نہیں ہو سکدی۔
- کاروبار تے لائے گئے پیسے دی شرح دے مطابق وی نفع دی شرح طے نہیں ہو سکدی، جیویں اک لکھ لا کے اوہدا دس فی صد نفع طے کر لیا جاوے ایہہ جائز نہیں ہووے گا۔
- اگر کاروبار وچ گھٹا ہو جاوے تے اوہدا نقصان رب المال (Investing Partner) نوں سہنا پیندا اے۔ تے مضارب (Working Partner) نوں اوہدے کم دی مزدوری (نفع) نہیں طے گی۔ مضارب (Working Partner) صرف اوہی گھٹا برداشت کرے گا جیہڑا اوہی سستی تے لا پڑوئی دی وجہ توں ہووے۔

پینک دا کھاتے داراں نال مضاربہ:

عام مضاربہ وچ اک پاسے مضارب (Working Partner) ہوندا اے تے دو جے پاسے رب المال (Investing Partner)۔ پینک دے مضاربہ وچ پینک مضارب (Working Partner) تے دو جے پاسے سارے کھاتے دار رب المال (Investing Partner) ہوندے نیں۔

ایس صورت حال وچ کھاتے داراں دے لائے ہوئے پیسیاں دا حساب رکھنا، اوندی جانچ پڑتال کرنا فیر اوہدا نفع کڈھ کے ونڈنا بڑا ای اوکھا کم بن جاندا اے۔ ایہنوں سوکھاتے سادہ بنان لئی اک نظام بنایا گیا اے جیہنوں شریعت جان والے تجربہ کار علما ویاں نہیں بنایا اے، تے اوہی ایہدے تے نظروں رکھ دے نیں، تاہم کوئی کم شریعت دے خلاف نہ ہووے۔

اسلامی بینکاں وچ مضاربہ دی مدت اک مہینہ طے کیتی جاندی اے جیہڑی مہینہ پورا ہون توں بعد آن والے مہینے نوے سرے توں طے (Renewable) کرنا پیندی اے۔ اسلامی بینکاں وچ مضاربہاں دی بنیاد تے کھولے گئے کھاتیاں دے مجموعے نوں پول (Pool) کہندے نیں۔ اصول دے مطابق بینک تے رب المال (Investing Partner) یعنی پول (Pool) دے درمیان نفع دی تقسیم دی شرح تے پول وچ موجود کھاتے داراں لئی وزن (Weightages) مہینہ شروع ہون توں گھٹ گھٹ تن دن پہلاں طے کردتا جاند اے۔ جس دا اعلان بینک دے نوٹس بورڈ تے ویب سائٹس دے ذریعہ کردتا جاند اے۔ کھاتے داراں نوں وزن دین دا مقصد اے ہوندا اے کہ انہاں دا آپس وچ سرمائے دی مقدار تے اوہنوں کاروبار وچ لائے رکھن دی مدت دے اعتبار نال جیہڑا فرق اے، اس فرق دا نفع دی تقسیم وچ خیال رکھیا جاوے جیہڑا کاروبار دے اصول ای نئی بلکہ انصاف تے شریعت دا وی تقاضا اے۔

فیر مہینے دے آخر وچ طے شدہ نفع دی شرح دے مطابق نفع بینک تے پول وچ ونڈیا جاند اے۔ دو بے مرحلے وچ پول نوں دتے گئے نفع نوں پول دے شریکاں وچ وزن دے نظام (Weightage System) دے ذریعہ ماہانہ اوسط مال (Monthly Average Balance) دی بنیاد تے پہلاں توں طے شدہ وزن (Weightages) دے مطابق ونڈیا جاند اے۔ ایہہ کم کمپیوٹر دے جدید نظام دے تحت ہوندا اے۔

مضاربہ دی بنیاد تے کھولے جان والے کھاتیاں تے نفع اندازے نال تے دیا جاسکدا اے لیکن سرمائے دی نسبت نال نفع دی کوئی وی شرح پہلاں توں طے نیں کیتی جاسکدی بلکہ سرمایہ کاری توں حاصل ہون والے نفع دی تقسیم دی شرح تے دے گئے طریقے دے مطابق طے کیتی جاندی اے۔ مدت پوری ہون توں بعد پہلاں توں طے شدہ نفع دی تقسیم دی شرح دے مطابق ہر حصہ دار نفع دا حق دار بنز جاند اے تے او نفع تو نفع توں گھٹ وی سکدا اے تے ودھ وی سکدا اے۔

شرکت داری:

شرکت داری واسطے فقہ وچ شرکت دا لفظ استعمال کیتا جاند اے، جیدا مطلب اے حصے دار بنانا۔ شرکت دیاں دو قسمیں نیں:

- 1- **شرکت الملک:** دو یا زیادہ بندیاں داکار و بار دی نیت توں بغیر کسی مال وچ شریک ہو جانا، جس طرح والد دے ترکے وچ اولاد دوارث ہونا یا دو بندیاں دامل کے کوئی چیز خریدنا۔
- 2- **شرکت العہد:** دو یا زیادہ بندیاں داکار و بار وچ شریک ہونا، ایسے دے وچ ہر ساجھے دار نوں اپنے حصے دے برابر نقصان سہنا پیندا اے، تے نفع اوںہاں دی مرضی دے مطابق ونڈیا جاند اے۔

شرکت الملک دے اصول:

ایس شرکت وچ آن والے اصولاں دا خیال رکھنا ضروری ہوندا اے:

- حصہ داراں دی رضامندی نال اک حصہ دار اپنا حصہ کرائے تے دے سکدا اے۔
- شرکت الملک وچ ہر حصہ دار اپنے حصے دے برابر نفع لیندا اے تے نقصان برداشت کردا اے۔

شرکت العقد دے اصول:

آن والے شرکت العقد دے اصول میں جینہاں تے عمل ضروری ہوندا اے:

- شرکت شروع کردیاں ہویاں، حصے داراں نوں نفع دی شرح طے کر لینی چاہیدی اے۔
- کسی دی سانجھ دار لئی نفع پہلاں توں طے نہیں کیتا جاسکدا۔ ایسے طرح لائے ہوئے پیسیاں دی شرح دے مقابلے نفع دی شرح طے نہیں کیتی جاسکدی، جیویں لکھ لاکھ دادس فی صد نفع طے کر لیا جاوے۔
- گھانا ہمیشہ لائے ہوئے پیسیاں دی شرح دے برابر ہوندا اے، اگر گھانا کسی سانجھ دار دی وجہ توں ہووے تے اے اونہاں نوں ہی سہنا پیندا اے۔
- اصولی طور تے ہر سا جھی نوں کم کرن دا حق ہوندا اے، فیرومی اگر کسی شریک نوں کم دی چھوٹ دتی جاوے تے اے وی ٹھیک اے۔ ایس صورت وچ اوہدے نفع دا حصہ اوہدے لایئے ہوئے پےساں دی شرح توں زیادہ نہ ہووے۔

مشارکہ دی بنیاد تے پسا دین دے دو طریقے چل رہے نیں:

1- شرکت تناقصہ (Diminishing Musharakah): شرکت الملک دی بنیاد تے۔

2- رنگ مشارکہ: شرکت العقد دی بنیاد تے۔

دوواں طریقیاں دی بنیاد تے مال دین دی تفصیل ایہہ وے:

شرکت تناقصہ (Diminishing Musharakah):

ایہہ سا جھے داری عام حالات وچ شرکت الملک دی بنیاد تے کیتی جاندی اے۔ ایس دے تن مرحلے اے نیں:

- 1- شرکت الملک: ایس مرحلے وچ بینک تے گاہک کٹھے کوئی چیز خرید کردے نیں تے سا جھے دار بن جاندا اے، ہن او چیز اونہاں دوواں دی ملکیت اے۔
- 2- اجارہ: ایس سودے وچ بینک اپنا حصہ گاہک نوں کرائے تے دے دیندا اے۔
- 3- حصے نوں وپچنا: وقت گزرن دے نال نال بینک اپنا حصہ تھوڑا تھوڑا کر کے اپنے گاہک (کسٹمر) نوں وپچدا رہندا اے، تے اخیر وچ او کرایہ دار ایس چیز دا مالک بن جاندا اے۔

اسلامی بینکار وچ عام طور تے گھراں دی فنانسنگ شرکت متناقصہ دی بنیاد تے ہوندی اے۔ شرکت متناقصہ لمبے عرصہ دی فنانسنگ لئی استعمال ہون والا عام طریقہ اے۔

رنگ مشارکہ:

مشارکہ تے پیسہ دین دا دو جا طریقہ رنگ مشارکہ اے۔ ایہہ طریقہ روایتی بینکار دے رنگ فنانسنگ دے مقابلے وچ جائز اے۔ ایہنوں شرکت العقد دی بنیاد تے کیتا جاندا اے۔ ایس ساآجھے داری دی بنیاد تے بینک اپنے گاہک دے کاروبار وچ ساآجھے دار بن جاندا اے۔ رنگ مشارکہ دیاں خاص صفتاں اے نیں:

- بینک گاہک دے کاروبار وچ ساآجھے دار بن جاندا اے۔
- گاہک جینماں پیسہ بینک توں لیندا اے اوہ بینک دا کاروبار وچ حصہ سمجھیا جاندا اے۔
- گاہک جتاں پیسہ بینک نوں واپس موڑ دیوے، اوہدے حساب نال بینک دا حصہ کاروبار وچ گھٹ جاندا اے۔
- نفع و نڈن دی شرح لائے ہوئے مال دی شرح دے مطابق ہوندی اے۔
- نفع کھاتے دی جانچ پڑتال (Audited Accounts) کرن توں بعد اخیر وچ ونڈیا جاندا اے۔
- ہر حصے دار نوں گھانا اپنے حصے دی شرح دے برابر سہنا پیندا اے۔

رنگ مشارکہ دا استعمال:

اسلامی بینک وچ کمپنیاں نوں فنانسنگ کرن واسطے رنگ مشارکہ دا طریقہ استعمال کیتا جاندا اے۔

کراہہ داری:

اجارہ:

اجارہ دا مطلب کوئی چیز کرائے تے لے کے استعمال کرنا اے، ایہدے وچ کرائے تے دین والا مالک ہوند اے، تے کرائے تے لین والا اوہنوں استعمال کردا اے۔ چیز دی ملکیت دا گھانا وادھا (Risks) مالک دا ہوند اے، تے چیز دے استعمال دا خرچہ کرائے دار تے ہوند اے۔

اجارے دے ضروری اصول اے نیں:

- اجارہ دا ہونا چیزاں وچ ہوندا اے جیناں توں استعمال (Useable Assets) کیتا جاسکدا ہووے۔ ایہو جیاں چیزیاں استعمال کرن توں ختم ہو جانداں (Consumable Assets) نیں اوہناں دا اجارہ نیں ہوندا (نفع چکن دی وجہ توں او ختم ہو جانداں نیں) جس طرح پٹرول یا گیس لیناں دا اجارہ نیں ہوندا۔
- اجارے تے دتی جان والی چیز دیاں ساریاں صفتاں اجارہ کرن والے دے علم وچ ہونا ضروری اے۔
- کرایہ تے اجارے دی مدت دوواں دی مرضی دے مطابق پہلے توں طے کر لینی چاہیدی اے۔
- اجارے دی (ساری) مدت دے وچ کرایہ گھٹایا یا ودھایا جاسکدا اے، لیکن اے گل پہلے توں طے کرنا ضروری اے۔
- اصل چیز دی ملکیت دے حوالے نال چیزاوی خرچا یا گھانا وادھا (Risks) ہووے گا او مالک توں برداشت کرنا پئے گا۔
- چیز نوں استعمال کرن لئی کیتا جان والا خرچا کرائے دار دی ذمے داری اے۔

اجارہ دا استعمال:

اسلامی بینکاں وچ گڈی، مشیناں، پلانٹ تے ایہو جیاں چیزاں اجارہ تے دتی جانداں نیں۔ اجارہ لمبے عرصے لئی فائنانسنگ کرن دا اک عام استعمال ہون والا طریقہ اے۔

خریدنا تے وپینا:

خرید و فروخت دی بنیاد تے مال دین دے چار طریقے عام طور تے اسلامی بینکاں وچ رائج نیں:

1- مرابحہ:

مرابحہ چیز وپینا دا اک ایسا طریقہ اے جیہدے وچ چیز وپینا والا اوہدی لاگت تے نفع دس کے ہبچا اے تے نفع لیندا اے۔

مساومہ:

خرید و فروخت دا عام چلن والا طریقہ۔ جیہدے وچ چیز وپینا والا چیز دی صرف قیمت دسد اے، اوہدی لاگت تے نفع دا کوئی ذکر نیں ہوندا۔

مرابحہ تے مساومہ دے اصول:

لیناں دے اہم اصول اے نیں / مرابحہ یا مساومہ وچ آن والے اصولاں دا خیال رکھیا جاوے گا:

- سودا کر دے ہو یاں چیز دا موجود ہونا ضروری اے، چیز وپینا والے دی ملکیت، تے اوہدے قبضے یا اختیار وچ ہونا وی ضروری اے۔
- قیمت پیشگی، نقد، ادھار یا قسٹاں وچ دوواں دی مرضی دے مطابق دتی جاسکدی اے۔

مراجہ و استعمال:

اسے طریقہ اس ویلے استعمال کیتا جاندا اے جدوں گاہک نوں اپنے کاروبار لئی ریمٹریل (Raw Material) یا تیار شدہ کسی چیز دی لوڑ ہوندی اے۔

2- تجارہ:

اسلامی بینک اپنے گاہک نوں پیدا بین لئی اک ہور طریقہ وی استعمال کردا اے۔ او طریقہ اے وے کہ بینک کسٹمر دے تیار مال نوں مارکیٹ ریٹ توگھٹ ریٹ تے نقد خرید لیندا اے۔ فیروہی مال اپنے وکیل دے واسطے نال مارکیٹ وچ وچ وچ کے نفع کمندا اے، ایس طریقے نوں اسلامی بینکاں دی زبان وچ تجارہ کسندے نیں۔

تجارہ دے اصول:

ہن تجارہ دے اصول پیش کیتے جا رہے نیں:

- سودے ویلے چیز موجود تے متعین یعنی طے شدہ ہووے، تے وچن والے دی ملکیت وچ وی ہووے۔
- سودا کردے ہو یاں چیز وچن والے دے قبضے یا اختیار وچ وی ہووے۔

تجارہ و استعمال:

جس ویلے بینک دے گاہک داسامان وچن لئی تیار ہووے تے اونہوں اپنے چل دے ہوئے کاروبار دے خرچے (Running Expenses) پورے کرن واسطے پیسیاں دی لوڑ ہووے تاں تجارہ نوں فائننسنگ واسطے استعمال کیتا جاندا اے۔

3- سلم:

سلم ایہو جیسا سودا اے جیہدے وچ چیز دی پوری قیمت نقد دتی جاندی اے تے سامان بعد وچ یعنی وچنی جان والی چیز ادھار ہوندی اے۔ سلم دے شرعا جائز ہون واسطے کچھ شرطیں نیں، لیکن وچن دیاں بنیادی شرطیں یعنی چیز وچن والے دی ملکیت ہووے، تے اوہدے قبضے وچ وی ہووے، ایہہ ایس سودے وچ نیں ہوندیاں، فیروہی علماء کرام نے حدیثاں دی رہنمائی وچ ایس سودے نوں الگ (مستثنیٰ) قرار دے کے جائز آکھیا اے۔

سلم دے اصول:

سلم لئی اے اصول نیں:

- صرف مال مثلی (یعنی او چیزیں جیہناں دے اجزاء/ افراد اکو جے ہون او انج کہ اونہاں وچ فرق نہ کیتا جاندا ہووے جیوں گندم، چاول وغیرہ) نوں ہی خرید یا یاد پچیا جاسکدا اے۔
- سودا کردے ہوئے اونہاں چیزیں بارے ساریاں گلاں دسناں چاہیدیاں نیں، اوہدی جنس کیہ اے، قسم کرہی اے، مقدار کئی ہووے گی وغیرہ وغیرہ۔ باقی چیزیاں شرطیں ضروری ہون، طے کر لیناں چاہیدیاں نیں تاکہ سودا صاف ہووے۔
- سودا کردے ہو یاں چیز حوالے کرن دی تاریخ تے جگہ دسناوی ضروری ہوندا اے۔

اے طریقہ (مسلم) اس ویلے استعمال کیتا جاندا اے جدوں بینک دے گاہک نوں اپنے چلداے ہوئے کاروبار دے خرچیاں (Running Expenses) واسطے فائننسنگ دی لوڑ ہووے۔ تے جس چیز دا سودا ہو رہیا اے گاہک آن والے وقت وچ او چیز بینک نوں دے سکدا ہووے۔

4۔ استمناع:

ایس توں مراد ایہو جیسا سوداے جدیدے وچ خریدن والا ایہو جی چیز خرید کر دا اے جیہنوں تیار کرن یا بنان دی لوڑ ہووے، یعنی خریدن والا آرڈر دیندا اے، تے او نڈے توں بعد وپچن والا او چیز بناندا اے۔ قیمت پیشگی، نقد، ادھار یا قسطاں تے دتی جاسکدی اے۔ استمناع وچ سامان بعد وچ دتا جاندا اے۔ استمناع واسطے وی کچھ شرطاں ضروری نیں۔ فیرومی چیز دا ملکیت یا قبضے وچ ہونا ضروری نیں۔ علماواں نے شرعی دلیلاں نال ایس سودے نوں وپچن دے عام اصولاں توں الگ قرار دتا اے۔

استمناع دے اصول:

استمناع کرن واسطے آن والے اہم اصولاں دا خیال رکھنا ضروری ہوندا اے۔

- سودا کر دے ہوئے چیز دیاں صفتاں صاف لفظاں وچ ایس طرح د سنیاں چاہیدیاں نے کہ کوئی گل یا نقص رہ نہ جاوے۔
- چیز اگر آرڈر دے مطابق نہ ہووے تے خریدن والا اونوں واپس وی کر سکدا اے۔
- قیمت تے او دی ادائیگی دا طریقہ وی طے ہونا چاہیدا اے۔
- ایس چیز نوں بنان لئی خریدار داسامان استعمال نہیں کیتا جاسکدا۔

استمناع دا استعمال:

استمناع دی بنیاد تے آن والی شکلاں وچ فائننسنگ کیتی جاسکدی اے۔ جس ویلے بینک دے گاہک نوں اپنے چلداے ہوئے کاروبار دے خرچیاں (Running Expenses) واسطے فائننسنگ دی لوڑ ہووے، تے فیرومی جیہاں چیزاں جیہناں نوں استمناع تے تیار کیتا جاسکدا ہووے، تے آن والے وقت وچ گاہک او چیز بینک نوں وچ وی سکدا ہووے۔

کیہ اسلام وچ بینک ہے وے؟

اگر کوئی ایہو جیا ادارہ ہو وے جیہڑا لوکاں توں اونہاں دیاں بچتاں لے کے کار و بار وچ لاکے نفع کمائے، فیر ایس ادارے داناں بینک رکھ دتا جاوے، تاں اسلام وچ ایہو جئے بینک دا خیال ملدا اے۔ ایس دے مقابلے ایہو جیا ادارہ ہو وے جیہڑا سود (Interest) تے لین دین کر کے نفع کمائے، تے ایہو جئے بینک دی اسلام وچ کوئی جگہ نہیں۔ اسلام دے شروع دے دناں وچ اک مشہور صحابی حضرت زبیر بن عوام رضی اللہ عنہ دی مثال ساڈے سامنے اے۔ لوک اونہاں کول اپنی امانتاں رکھن واسطے آندے سن۔ حضرت زبیر اونہاں نوں کسندے سن، تسی ایہہ امانت نہ رکھو بلکہ اپنا پیسا مینوں قرضاً دے دیو۔ تے فیر او ایس پیسے توں تجارت وچ لا دیندے سن۔ اوہناں دا لے طریقہ آج دے بینکاں نال مل دا لے (سود پر تاریخی فیصلہ، مفتی محمد تقی عثمانی، ص: 68)۔

کیہ اسلامی بینک اسٹیٹ بینک نال سودی لین دین کردا لے؟

نہیں! اسٹیٹ بینک، بینکاں تے نظر رکھن والا ادارہ اے۔ اسٹیٹ بینک دا اسلامی بینکاں نال دو طریقیاں دا واسطہ پیندا اے۔ بینکاں تے نظر رکھن والے ادارے دی حیثیت وچ، اسٹیٹ بینک انتظام نوں بہتر بنان واسطے بدایتاں دیندا اے، جیویں گاہکاں نوں معیاری خدمتاں دینا وغیرہ۔ دو جالین دین دا واسطہ اے، اے وی شرعی اصولاں دے مطابق ہوندا اے، ایس دے وچ وی سود اکوئی لینا دینا نہیں۔

ویکھن وچ اسلامی تے روایتی بینکاری اکو جی لگ دی لے، کن نوں ادھر وں پھڑ ویا ادھر وں گل تے اکو جی نہیں؟

نہیں بالکل نہیں! شریعت وچ دو چیزاں دا کو جیا نتیجا نکلن دی وجہ توں اونہاں دا حکم اک نہیں ہو جاندا۔ اسی روز ایس طرح دی کئی مثالاں ویکھ دے آں، جس طرح اک جانور اللہ دے ناں تے ذبح کیتا جاوے تے دو جا غیر اللہ دے ناں تے۔ دوواں نوں ذبح کیتا اے، فیر وی اک حلال اے تے دو جا حرام۔ ایس واسطے کہ دونوں دا ذبح کرن دا طریقہ لگ لگ اے۔ ایسے طرح اے کہنا وی ٹھیک نہیں کہ روایتی بینک جیہناں نفع لیندا اے اسلامی بینک وی اونہاں ای نفع لیندا اے تے فیر دوواں وچ کیہ فرق ہو یا؟ دوواں وچ فرق اے وے، مثال دے طور تے اک بندا شربت وچ دا لے دو جا شراب، دوویں کو جیا نفع لیندے نہیں، فیر تے دوویں ہی حرام ہونگے! ایس صورت وچ اک حلال اے تے دو جا حرام۔ اک ہور مثال ویکھو، اک بندہ کھائے محنت مزدوری کر کے وی کھاسکدا اے تے چوری کر کے وی کھاسکدا اے، ایس دے نتیجہ نکلیا کہ اوہدی کھ تے مت جائدی اے، فیر وی اک طریقہ حلال اے تے دو جا حرام۔ ایس واسطے نتیجا ویکھ کے فیصلہ کرن دی بجائے معاملے دی پوری حقیقت نوں ویکھنا ضروری ہوندا اے، جیدے وچ اوہدیاں شرطیں ویکھیاں جان گیاں، تے نال نکلیا اے، کیونکہ شرطیں تے طریقیاں دے فرق دی (Process) اے ویکھیا جاوے گا کہ نتیجہ کسے طریقے وچ توں اک کم حلال وی ہو سکدا اے تے حرام وی۔

اک بندہ اگر وقت تے قسط او انہیں کر سکدا تے اسلامی بینک او ہدے اتے صدقے دی شکل وچ چٹی پلا بند اے، اے سود (Interest) نہیں؟

روایتی بینک اپنے گاہک توں قرضے اتے جیڑا نفع لیندا اے او شریعت دی نظر وچ سود اے۔ جدوں کہ اسلامی بینک اپنے گاہک کو لوں وعدہ لیندا اے، کہ اگر اوکے قسط دیر نال ادا کردا اے تے او اپنے مال وچوں مخصوص مقدار صدقہ کرے گا۔ ایہہ پیسا بینک دے کھاتے وچ نہیں جاندا، بلکہ بینک اے پیسا اپنے گاہکوں دی طرفوں نیکی دے مکاں وچ خرچ کرن دا ذمے دار ہوند اے۔ بینک اے وعدہ ایس لئی لیندا اے تاکہ او ہدا گاہک وقت تے قسط ادا کرے۔ اے طریقہ شریعت دے مطابق وی اے۔ باقی رہ گئی ایہدی تفصیل کہ بینک نیس ایس مد وچ کیہنا پیسا جمع کیتا تے اوہنوں کتھے لایا؟ ایہہ بینک سالانہ حسابات وچ چھاپ دیندا اے، جینوں دیکھیا جاسکدا اے۔

اسلامی بینک فائنانسنگ لئی سودی شیج مارک (سود دے معیار)، کابور (KIBOR) نوں نفع طے کرن واسطے (معیار بنا کے) استعمال کردا اے، اے ٹھیک وے؟

جیویں پچھیا گیا اے او ہدے توں صاف پتا چل دا اے، کہ اک شیج مارک اے یعنی منڈی داریٹ! جیویں سنیاراں دے بازار وچ سونے دا اکوای ریٹ ہوند اے جیہدے تے ساری مارکیٹ سونے دا لین دین کردی اے، ایسے طرح فائنانسنگ مارکیٹ وچ ریٹ طے ہوند اے، کابور ایسے ریٹ داناں اے۔ ایس ریٹ دا اعلان روزانہ اسٹیٹ بینک کردا اے۔ اے ریٹ خود سود نہیں ہوند۔ اے ریٹ اگر قرضے اتے ہووے تے سود ہوند اے۔ فیہر اگر کابور توں سامان خریدن یا بیچن لئی نفع دی شرح واسطے معیار بنا یا جاوے او سود نہیں ہووے گا کیونکہ ایہہ سامان دی قیمت وصول کیتی جا رہی اے۔ مثال دے طور تے اک بندہ بازار وچ حرام گوشت و بیج دا اے، تے دس فی صد نفع لیندا اے اوہدی آمدنی وی حرام اے نفع وی، تے دو جے پاسے اک بندہ حلال گوشت و بیج دا اے تے بازار دے ریٹ دی وجہ توں او وی دس فی صد نفع لیندا اے، نفع دی ایس برابری دی وجہ توں اوہدا کم تے نفع حرام نہیں ہووے گا۔ ایس واسطے اسیں دوواں نوں اکو جیا نہیں کہہ سکدے۔ ایہتھے اسلامی بینک یا تے سامان و بیج دا اے یا اوہنوں کرائے تے دے دیندا اے۔ ایس ویلے چیز دی قیمت دا نفع یا کرایہ طے کردے ہو یاں کابور نوں سامنے رکھنا، قیمت یا کرائے نوں حرام نہیں کردا۔

ایس گل دابقین کس طرح ہووے گا کہ اسلامی بینک شرعی اصولاں دے مطابق چل رہیا اے؟

ایس سوال دا جواب دین لئی اسلامی بینکاں دے نظر رکھن دے شرعی نظام نوں سمجھنا ضروری اے ایہدے حصے اے
نیں:

1. **بینک دا شرعی بورڈ:** ہر اسلامی بینک واسطے لازمی اے کہ اوہ اک شرعی بورڈ بناوے، جیندے وچ معتبر مفتی ہون۔ شرعی بورڈ دی اے ذمے داری ہوندی اے اوہ بینک دی حد اندر رہندے ہو یاں پروڈکٹس دے بارے پالیسیاں دیاں منظوری دیوے۔
2. **شرعی کپلائنس ڈیپارٹمنٹ:** بینک واسطے اے شعبہ وی بنانا ضروری ہوندا اے، جیڑھا شرعی بورڈ دے نال کم وچ ہتھ وڈاند اے۔ ایس کم واسطے او بینک دے سارے کھاتے، اصول تے قانون تے بینک دے سارے معاملیاں دی جانچ پڑتال کردا اے۔ ایہدے توں علاوہ اے دو جے شعبیاں تے برانچاں نوں وی شریعت دے لحاظ نال ویکھ دا اے؛ تاکہ ایس گل نوں یقینی بنایا جاوے کہ شرعیہ بورڈ دی ہدایتاں تے عمل کیتا جا رہیا اے۔
3. **انٹرنل شرعیہ آڈٹ:** انٹرنل آڈٹ دے نال نال انٹرنل شرعیہ آڈٹ وی ضروری ہوندا اے۔ انٹرنل شرعیہ آڈٹ یونٹ وچ بینک دے مختلف کاماں دا شریعت دے حوالے نال آڈٹ کردا اے۔
4. **ایکسٹرنل شرعیہ آڈٹ:** ہر بینک واسطے اے آڈٹ وی ضروری ہوندا اے۔ ایہہ آڈٹ او فرم کردی اے جیڑھی معیار وچ ملکی سطح تک پہنچ دی ہووے۔ فیراے آڈٹ وی شریعت دے لحاظ نال ہوندا اے۔
5. **اینٹی بینک آف پاکستان دی شرعیہ ایڈوائزی کمیٹی:** ایس کمیٹی دے بنان دا مقصد اے وے کہ ایہہ اسلامی بینکاری دی پالیسیاں بنان بارے شریعت دے مطابق رہنمائی کرے۔ اینٹی بینک دا اسلامی بینکنگ دا شعبہ ایس کمیٹی دی ہدایتاں دے مطابق اسلامی بینکاری بارے پالیسیاں بنان دا اے۔

6. اسٹیٹ بینک و اسلامی بینکنگ دا شعبہ: 2003ء وچ اسلامی بینکاں تے نظر رکھن تے اونہاں دیاں پالیسیاں بنان واسطے اے شعبہ پیش کیتا گیا سی۔ ایہہ شعبہ اسلامی بینکاری بارے منسوبہ بندی کردا اے، ہدایتاں دیندا اے، اسلامی بینک دی طرفوں پیش کیتیاں جان والیاں چیزاں (پراڈکٹس) دی منظوری دیندا اے۔ ایس توں علاوہ اسلامی بینک دی انڈسٹری بارے معلومات وی جاری کردا اے۔

7. اسٹیٹ بینک آف پاکستان دی جانچ پڑتال کرن والی ٹیم: اسٹیٹ بینک دی طرفوں اسلامی بینکاں دی جانچ پڑتال ہوندی اے، تے ایہہ دیکھیا جاندا اے اسلامی بینک اسٹیٹ بینک دے اسلامی خدمتاں ڈیپارٹمنٹ، تے بینک دے شریعہ بورڈ دی طرفوں دتی جان والی ہدایتاں تے عمل کر رہیا بینکنگ اے یا نہیں۔

اے ست شعبے نہیں جیہڑے اک مضبوط تے پکا نظام بناندے نیں تے ایہہ نظام ایس ویلے پاکستان دے ہر اسلامی بینک وچ موجود اے تے کم کر رہیا اے، اللہ دے فضل و کرم نال آن والے وقت دے نال نال ایہہ بہتر وی ہو رہیا اے۔

بحث دا نتیجہ:

- بس ثابت ہو یا کہ اسلامی بینکاری تے روایتی بینکاری وچ واضح فرق اے۔
- بعض اعتراضات (اسلامی بینکاری نوں) نہ جانن دی وجہ توں ہوندے نیں۔
- نفع دے نال رسک تے نقصان سہنا پیندا اے، سودی بینکاری دی طرح نفع تے سرمایہ داراں دا تحفظ مقصود نہیں۔
- اسلامی بینکاری نوں ضرورت تے سودی بینکاری توں چھٹکارا پان لئی شروع کیتا گیا اے نہ کہ سرمائے تے نفع واسطے۔
- اسلامی بینکاری وچ شرعی اصولاں تے عمل کرن دا صرف دعویٰ نہیں بلکہ ایہدے چچھے اک منظم نظام کم کردا اے۔

ساڈی ذمہ داری:

آؤجی بینک اسلامی دے نال مل کے عزم کردے آں کہ:

BankIslami

میں انسائیت نوں ربا (سود) توں بچا رہیا آں

بینک اسلامی دی طرفوں اسلامی تعلیمات دا پروگرام

دین کنیکٹ، اک آن لائن پروگرام اے جیہڑا دین دے جید علماء دی نگرانی وچ اسلامی تعلیمات دی آگاہی دین واسطے مفت پیش کیتا جا رہیا اے۔

پروگرام وچ شامل نہیں:

- قرآنی عربی زبان دی کلاساں
- قرآن دیاں سورتاں دی مختصر تفسیر، ترجمہ تے تجوید دیاں کلاساں
- مختلف موضوعات تے ورکشاپاں، کلاساں تے ویڈیو

ہور تفصیلات تے رجسٹریشن لئی ساڈی ویب سائٹ
نوں ویکھو۔ <http://www.bankislami.com.pk/deen-connect>

340 PLUS
BRANCHES

OVER 123
CITIES

 deen.connect@bankislami.com.pk

 021-35839906-7 Ext #: 2900
0308-2990552

BankIslami

BankIslami Pakistan Limited

Head Office:

11th Floor, Executive Tower, Dolmen City,
Marine Drive, Block-4, Clifton, Karachi-Pakistan.
Tel: (92-21) 111-(BIP) 247-111 Fax: 3537873
Phone Bank: (92-21) 111-475-264 (ISLAMI)
www.bankislami.com.pk